

ภาพจาก (1)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร

"พระบิดาแห่งวิชาชีพเภสัชกรรมไทย"

ในอดีต การศึกษาเภสัชศาสตร์ของไทยเป็นแบบสืบทอดความรู้ในหมู่เครือญาติ มิได้มีโรงเรียนฝึกอบรบอย่างเป็นทางการ การศึกษาเภสัชศาสตร์สมัยใหม่เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อจอมพลพระเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก (ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในปัจจุบัน) ทรงดำริว่าการแพทย์ทหารไทยมิได้ดำเนินการเช่นอารยประเทศ เพราะแพทย์ผู้รักษาและแพทย์ปรัญยายังเป็นคนเดียวกัน และทรงเห็นว่าควรแยกผู้ทำหน้าที่ทั้งสองออกจากกัน พระองค์ทรงประทานพระดำรินี้แก่สมเด็จพระเจ้านองยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร (พระยศขณะนั้น) ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนราชแพทยาลัย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2457 จึงมีแผนกแพทย์ปรัญยาขึ้นในโรงเรียนราชแพทยาลัยขึ้น (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนเภสัชกรรม ในปี พ.ศ. 2476) นับว่าทั้งสองพระองค์เป็นองค์บุพการีของการศึกษาเภสัชศาสตร์ของไทย นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ยังโปรดประทานความรู้ภาษาละตินแก่นักเรียนแพทย์ปรัญยารุ่นแรก จึงนับได้ว่าพระองค์ท่านเป็นพระบิดาแห่งวิชาชีพเภสัชกรรมไทย (2)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ทรงเป็นต้นราชสกุลรังสิต มีพระนามเดิมว่าพระองค์เจ้ารังสิตประยูร เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 52 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเนื่อง สนิทวงศ์ หลังประสูติกาล 12 วัน เจ้าจอมมารดาก็ถึงแก่อนิจกรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอุ้มพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์มาพระราชทานให้เป็นโอรสแก่สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าด้วยพระองค์เอง (3)

พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยไฮเดลแบร์ก ประเทศเยอรมนี เดิมทีทรงประสงค์ที่จะศึกษาวิชาแพทย์ แต่ในระยะแรกทรงศึกษาวิชากฎหมายตามพระราชประสงค์ของพระบิดา ต่อมาทรงรู้พระทัยว่าไม่โปรดวิชากฎหมาย จึงทรงเปลี่ยนไปเรียนวิชาศึกษาศาสตร์ (3)

พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ทรงสมรสกับหม่อมเอลิซาเบท รังสิต ณ อยุธยา (สกุลเดิม Schamberger) หญิงชาวเยอรมัน (3) เมื่อพระองค์เสด็จกลับประเทศไทย ทรงดำรงตำแหน่งสำคัญหลายตำแหน่ง เช่นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยคนแรก และอธิบดีกรมสาธารณสุขคนแรก ขณะทรงเป็นผู้บัญชาการโรงเรียนราชแพทยาลัย ทรงปรับปรุงหลักสูตรการเรียนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ทั้งในหลักสูตรการฝึกหัดนักเรียนแพทย์ นักเรียนปรัญยา นักเรียนพยาบาลและนักเรียนผดุงครรภ์ (4) นอกจากนี้พระองค์ยังเป็นผู้ทำให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดชซึ่งทรงเป็นทหารเรือ ให้ทรงสนพระทัยในวิชาการแพทย์ (5)

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดกบฏพระยาทรงสุรเดช พระองค์ทรงถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมก่อการ ทำ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร พร้อมด้วยพระชายาหม่อมเอลิซาเบท ชาร์นแบร์เกอร์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวโรกาสที่ทรงอภิเษกกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร (ในขณะนั้น)(ภาพจาก (3))

ให้ต้องถูกคุมขังเป็นเวลากว่า 4 ปี รวมทั้งถูกถอดออกจากฐานันดรศักดิ์ แต่ได้มีการประกาศสถาปนาพระอิสริยยศฐานันดรศักดิ์แห่งราชวงศ์คืนตามเดิม เมื่อ พ.ศ. 2487 (3)

ในปี พ.ศ. 2490 ทรงได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในปีพ.ศ. 2493 ทรงดำรงตำแหน่งประธานองคมนตรี และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (1)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร สิ้นพระชนม์ที่วัง

ถนนวิฑู เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2494 ด้วยพระโรคหืดและโรคพระหทัยวาย ทรงเป็นราชโอรสองค์สุดท้ายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีพระชนม์ยืนที่สุดถึง 65 ปี 4 เดือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 พระองค์ทรงเป็นพระโอรสพระองค์เดียวในรัชกาลที่ 5 ที่ได้รับสถาปนาพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระกรมพระยา (3)

เอกสารอ้างอิง

- 1) สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา. จุฬาลงกรณ์ราชสันตติวงศ์: พระบรมราชวงศ์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พิษณุโลกการพิมพ์; 2532.
- 2) ประนอม โพธิยานนท์. วิทยุนาการวิชาชีพเภสัชกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2531.
- 3) หม่อมราชวงศ์ปรียานันทนา รังสิต. ไปเมืองนอกครั้งแรก ร.ศ. 118 พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ; 2548.
- 4) อวย เกตุสิงห์. ศิริราชระลึก หลีกหินในทางก้าวหน้าของศิริราช [บทบรรณาธิการ]. สารศิริราช 2493;2:138-48.
- 5) หม่อมเจ้าปิยะรังสิต รังสิต. เกิดวังไม้ เรื่องวังสมเด็จพระกรมพระยาชัยนาทนเรนทร. กรุงเทพฯ: อักษรไทย; 2528.